

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת וירא

ח"י במרחשוון

הפטרה: "ואשה אחת... ותשא את בנה ותצא" (מלכים ב, ד, א'לז)¹.

יום שני

כ' במרחשוון

יום הולדת את כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, בשנת תרכ"א². יום סגולה, שבו המזלו גובר של הנשיא פועל התגברות בעבודתם של חסידים ושל כלל ישראל, ועל-ידם - בכל העולם כולו³.

מהוראות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: ביום זה⁴, צריך כל אחד ואחד לקבל החלטות טובות להוסיף בהפצת המעיינות חוצה, לכל לראש - בנוגע לעצמו... ועוד ועיקר - הפצת התורה והמצוות והפצת היהדות בכללותה, חזורים בפנימיות התורה שנתבארה בתורת חסידות חב"ד, ועד להפצת אור הקדושה בכל העולם כולו, גם בנוגע

(1) ספר המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

(2) ראה בדבר הולדתו וברית-המילה שלו, ברשימות מדברי ימי חייו שנדפסו בראש קונטרס 'חנוך לנער', וב'ספר התולדות - אדמו"ר מוהרש"ב', הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשל"ו, פרק א.

"להעיר, שהקביעות דכ"ף מרחשוון היא לעולם באותו יום שבו חל ראש-השנה (סה"ש תש"נ ח"א עמ' 118 הערה 89). והוא יום החמישים" מראש-השנה, שמורה על שער הנון, בחינת הכתר (השייך לכ"ף מרחשוון) - שוליהגיליון שם.

(3) ספר-השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 70.

(4) 'התנועותיות' תשמ"ז ח"א עמ' 496 (מוגה), ובסגנון אחר בספר-השיחות תשמ"ז ח"א עמ' 69.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'קי

ערב שבת קודש

פרשת וירא

י"ז במרחשוון התשע"ו

שנת ה'קהל

יוצא לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

לממש הכוונה העליונה

קטעים נבחרים מספר השיחות 'תורת שלום', לרגל יום הולדת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

גם 'לדפוק על חלונות' זו מלאכה

אחד מהשומעים אמר: בבקשה להפסיק לדבר, כי הדבר מזיק לו [לרבי] לבריאות, והשיב: גם אתה אינך יודע מה טוב לי. ודאי ארצה להיות כעת בבריאות - ובאמת הדבר לא הדאיגני קודם, וגם עתה אין הדבר מטריד אותי בשביל עצמי; אני כבר אחזיק מעמד בעולם, [פארליעפעט איז מען] וזכות אבות תודה-לק-ל יש לי, אולם אני חפץ בבריאות למען העולם, העולם זקוק לי. האמינו לי שגם אני יכולתי לעסוק במסחר ככל האנשים, אך ראיתי שאין לזה שום שייכות אלי, וגם ראיתי בזה השגחה פרטית.

באמת, לא כמו שאומרים ומכנים אותי וכותבים עלי שם הקדוש - זאת לא. נבואה אין בימינו ורוח-הקדוש גם-כן אין, אלא שבחתי במלאכתי להיות 'שול קלאפער' [=שמש הדופק על החלונות] לקרוא לבית-הכנסת, שזוהי גם-כן מלאכה.

(עמ' 7)

לעזוב את הגשמיות עבור רוחניות

שמעתי מאבי: כשאחד היה צריך - בגלל בעיות בריאות - לשהות במקום השייך לפריקת עול; היינו, לא מקום מיוחד לפריקת עול אלא רק שהמקום שייך לזה; אמר לי אבא: הייתכן להחליף גשמיות ברוחניות?! והרי באיזה גשמיות מדובר, בגשמיות של בריאות, ובכל-זאת אי-אפשר להחליף זאת עם הרוחניות, שכך הוא יהיה בריא ועתה הוא לא בריא. נו, שיהיה לא בריא, אך לא יחליף זאת ברוחניות. שבכל מקום שיוכל להיות הפסד הצורה הרוחנית, צריכים לעזוב את הגשמיות לבל יהיה על-ידה הפסד הרוחניות.

(עמ' 64-65)

הכוונה הפנימית בתומכי תמימים

(...עמד מכיסאו והגביה את ידיו כנגד ליבו וקרא בקול): יסדתי את תומכי-תמימים לא בשביל כוונה אישית אלא בגלל דרכיו של הקב"ה. הקב"ה נתן בי את הרעיון לייסד זאת. ממילא הרי זה מדרכיו של הקב"ה, כך חייבים לומר.

בכללות, הכוונה היא לקיום התורה והמצוות, וכוונה זו דורשים אצל כל ישראל, אך בתומכי תמימים קיימת כוונה פרטית: שיתכוונו אליו. שיהיה בזה הרגש הנפש.

פירוש הדבר, הרי נמצאים אנו בדור האחרון, כאן צריכה להתבצע הכוונה של בריאת העולם. הראשונים ידעו מהכוונה של בריאת העולם. גם נח ידע את הכוונה, כך מוכרחים לומר, אלא שלא עמד בפני דורו. כפי שכתוב במדרש ההבדל בין נח למשה, שמשה התפלל עבור דורו ונח לא עמד בפני דורו.

אלא שאברהם ידע שהכוונה היא עבור קיום התורה והמצוות, שכוונה זו בוקעת ויורדת עד סוף ותכלית כל המדרגות. ממילא אצלנו, שאנו בדור האחרון ביותר, צריכה להתבצע הכוונה. הייתי מתברך שכוונה זו תבצע על-ידי תומכי תמימים.

(עמ' 73-74)

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ז במרחשון ה'תשע"ו - כ"ד במרחשון ה'תשע"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ז במרחשון	הלכות סנהדרין פרק כב-כד.	הל' שבועות פרק ח.	מל"ת שטו. רפא. שטז.
ז'	י"ח במרחשון	פרק כה-כו. הלכות עדות.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ט.	מל"ת שיז. מ"ע קעח.
ח'	י"ט במרחשון	פרק כז-כח.	פרק י.	מ"ע קעט.
ט'	כ' במרחשון	פרק כז-כח.	פרק יא.	מל"ת רצא.
י'	כ"א במרחשון	פרק כח-כט.	פרק יב.	מל"ת רפח.
יא'	כ"ב במרחשון	פרק יא-יג.	הל' נדרים.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת רפז.
יב'	כ"ג במרחשון	פרק יד-טז.	פרק ב.	מל"ת רפז.
יג'	כ"ד במרחשון	פרק יז-יט.	פרק ג.	מל"ת רפה.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', י"ז במרחשון	3:55	4:42	5:04	6:02	8:38	11:24	11:54	4:53.2	5:18
ז', י"ח במרחשון	3:56	4:43	5:04	6:03	8:38	11:24	11:54	4:52.2	5:17
ח', י"ט במרחשון	3:57	4:44	5:05	6:04	8:39	11:24	11:54	4:51.3	5:16
ט', כ' במרחשון	3:58	4:44	5:06	6:05	8:39	11:24	11:54	4:50.5	5:15
י', כ"א במרחשון	3:58	4:45	5:07	6:06	8:39	11:24	11:54	4:49.6	5:15
יא', כ"ב במרחשון	3:59	4:46	5:07	6:07	8:40	11:24	11:54	4:48.8	5:14
יב', כ"ג במרחשון	4:00	4:47	5:08	6:08	8:40	11:24	11:54	4:48.0	5:13
יג', כ"ד במרחשון	4:00	4:47	5:09	6:08	8:41	11:24	11:54	4:47.2	5:12

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
וירא	4:16	5:29	4:31	5:30	4:21	5:28	4:34	5:31
חיי-שרה	4:10	5:23	4:25	5:25	4:15	5:23	4:29	5:26

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב
 עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט
 מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000
 טל' 0722770100, פקס: 03-9606169. ISSN 0793-7474
 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

מסירות נפש עבור יהדות וטובת הזולת

מהו עניינו המיוחד של ה'אשל' שנטע אברהם • עשיית חסד נטועה
אצל כל יהודי בטבע, אך אין להסתפק בנתינת ההכרח • יש להתייחס
כלפי כל יהודי כהורים לילדיהם, המתמסרים ודואגים לכל צורכיהם
במידה המלאה ביותר • מהות החינוך היהודי הוא לתת במסירות נפש
כל אשר לו עבור יהדות • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שם אלקות ואמונה⁵; "ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים" – ולאחרי זה בא הסיפור אודות העקידה. וצריך להבין: מה למדים אנו מזה שאברהם נטע שם אשל? התורה כותבת מתארת כאן את גדלותו של אברהם אבינו, שבהיותו יהודי יחיד הפיץ בכל מקום אמונה בה' אחד, ומה מוסיף בזה הסיפור אודות נטיעת האשל? וגם: מהי השייכות של "ויטע אשל" לפרשת העקידה שבאה מיד לאחר זה?

2. הפירוש של "אשל" בפשטות הוא – אילן גדול בעל ענפים רבים. בהיותו בארץ מדבר, שחום השמש לווהט – נטע שם אילן כדי להתגונן מפני השמש.

בגמרא⁶ איתא ש"אשל" אינו אילן אחד, אלא אברהם נטע "פרדס", גן שלם של עצי פרי, כדי "לההנות עוברים ושבים" מהפירות. ועוד דעה, ש"אשל" היינו "פונדק" – אכסניה, היינו, שאברהם נתן לאורחים לא רק פירות, אלא גם אכילה

א. כ"ק! מו"ח אדמו"ר אמר פעמים רבות², שמהסדרה של כל שבוע צריכים ללמוד הוראה בחיים. ומובן שכן הוא: כיוון שיש לנו א"ל חי נצחי, והוא נתן לנו תורה חיה נצחית, אשר עליידה – עליידי זה שלומדים תמיד את התורה ולמדים ממנה הוראה בחיים – אנו עם נצחי חי, ויש ביכולתו לעבור את כל הניסיונות ולעמוד בהם. בפרשה זו מסופר אודות היהודי הראשון שהיה בעולם. הוא היה אחד ויחיד, וכל העולם היה נגדו³, עד שראו שהקב"ה עמו, ועוזר לו בכל מה שעושה. ואז בא מלך פלשתים וקרת ברית עם אברהם, ואברהם היה יכול לגור במנוחה בארץ פלשתים.

ובאותו זמן שאברהם גר בארץ פלשתים, מסופר בפרשה של השבוע⁴: "ויטע אשל בבאר שבע"; "ויקרא שם בשם ה' א"ל עולם", שפרסם

(1) שיחה זו (עד סוס"ו) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר, ונדפסה (באידיש) בלקו"ש ח"ג ע' 769 ואילך. – במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ.

(2) ראה קונטרס ביקור שיקאגא ע' 7 (סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך). וראה לקו"ש ח"ג ע' 750 הערה 2.

(3) ב"ר פמ"ב, ח. וראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א. וירא כא, לג"ד.

(5) סוטה י"ד, סע"א ואילך.
(6) סוטה שם ובפרש"י.

שונים ומדבר בענייני עבודה.

המאמרים שאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בכ' מרחשון, הביאורים והסיפורים הנה רובם ככולם כתובים הם ברשימותי, דבר דבר בעתו ובזמנו.

ראשי פרקים מתולדותיו

...עלה בדעתי לכתוב תולדות הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ, וארשום בזה ראשי פרקים בתור חומר כללי:

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, הכ"מ, נולד ביום ב' כ"ף לחדש מרחשון תרכ"א. בהיותו בן ארבע עשרה שנה כבר הוא חוזר מאמרי הוד כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק וכותב הנחות עליהם, ובהיותו כחמש עשר שנים כבר הוא כותב ביאורים על המאמרים של כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק. בהיות הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ בן שתים ועשרים שנה, נתייתם מאת הוד כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק. במשך התשע שנים, משנת תרל"ד עד תרמ"ג, כותב הוא כשלש מאות וחמשים הנחות, ומספר נכון ביאורים, ורשימות מדיבורים ושיחות, בעת שהיה ביחידות אצל כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק [=המהר"ש]. שנה ראשונה ישב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ, בחדרו של כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק ועסק בתורה ועבודה, לא קיבל שום איש ולא ענה על שאלות עצות. מאמר הראשון, אשר אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ ברבים, ביום השני דחג הסוכות תרמ"ג, כתר יתנו לך ה' אלקינו מלאכים המוני מעלה ועמך ישראל קבוצי מטה יחד כולם קדושה לך ישלשו. המאמר תנורבנן נר חנוכה, שאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ, בשבת חנוכה תרמ"ג, מתקבל אצל החסידים בחיבה יתירה, ומאות מכתבים מתקבלים מעיירות שונות המבקשים לשלוח להם העתק המאמר דתנורבנן נר חנוכה הנ"ל. ...שנת תרנ"ד. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ, מקבל עול הנשיאות וכסא קדש הוד כבוד קדושת אבותינו הקדושים. ...בשנת תרנ"ז מייסד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ את הישיבה תומכי תמימים, יצ"ו.

עבודה לשלושת אלפי איש...

שנת תר"סתרס"א. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ, מעורר את הגבירים האדירים האחים יעקב ואליעזר פאליאקאוו, אשר ינדבו סכום הגון לבנין בית חרשת של אריגה בעיר דובראוונא, ומעורר את המוסד יק"א להשתתף בזה. הצעתו נתקבלה ואיפוא המציא עבודה לקרוב לשלושת אלפים נפש פועלים יהודים, בתוך תחום המושב.

תרס"דתרס"ה. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ מעורר על דבר שילוח מצה לצרכי הפסח לאנשי חיל יהודים הנמצאים במזרח הרחוק. ...בשנת תרס"ח מסיים הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ אמירת וכתבת המאמר יו"ט של ר"ה, שהתחיל בר"ה תרס"ו בששים ואחד המשכים. ...בשנת תרע"ה ... בשנה זו מתמלא עשרים וחמש שנים מעת שהתחיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ בעסקנות הכלל. ...תרע"ו. בט"ז לחדש מרחשון עוזב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ את ליובאוויטש, והולכים בגולה עד בואו לעיר רוסטוב דאן. בעיר רוסטוב דאן דר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ ארבע שנים וחצי שנה, תרע"ו, תרע"ז, תרע"ח, תרע"ט, עד ב' ניסן תר"ף, שנטלו המאורות והוסר עטרת תפארת ראשנו הכ"מ. אלף ומאה ושבעים ושלושה מאמרי דא"ח נשארו מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ, בעצם כתב יד קדשו, והם נחלקים בחמש מערכות. א. מאמרים שאמרו ברבים, או ביחיד. ב. שכתבם ולא אמרום. ג. מאמרים ממערכה א' וב' שלא נגמרו בכתב. ד. רשימות עניינים. ה. קונטרסים.

השם יתברך יחיש גאולתנו ופדות נפשנו והקצו ורננו שוכני עפר, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ בתוכם ישמיענו ויראנו נפלאות מתורתו הקדושה אמין כן יהירצון.

הולדת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

רשימה מאלפת מאת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ
על תולדות אביו, בעקבות יום הולדתו

יום טוב מיוחד במינו

א', י"ט מ"ח רפ"א, רוסטוב דאן. שעה הששית ערב. אחר תפלת ערבית ... הנני יושב בחדרי, ואקונן את מצבי היתמי. ערב הלזה הוא אור ליום ב' כ' מרחשוון, יום הבהיר והקדוש בעולמי, אשר בו ביום זרח שמי, יום הולדת הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע הכ"מ. אזכרה ימים מקדם, במשך עשרים ושבע שנים, והוא משנת תרנ"ד עד שנת תר"פ ועד בכלל, הנה יום זה היה לי יום טוב מיוחד במינו, כי היה מוקדש לאמירת דא"ח - ביחידות לפני - וסיפורים שונים, באורחות חיי קדשו, וחיי כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע. יום העשרים שבחדש מרחשוון, קביעתו יכול להיות רק בארבעה ימים שבימי השבוע, והוא ביום השני, ביום השלישי, ביום החמישי, וביום השבת קדש...

סדר חגיגת יום ההולדת

משנת תרנ"ד - לבד בשנת תרס"ז - עד שנת תרע"ו, היה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק בימים טובים האלה בביתנו בליובאוויטש.

בשנת תרע"ו ביום הראשון ששה עשר במרחשוון, עזבנו את ליובאוויטש והלכנו בגולה, וביום השלישי בערב שעה השמינית, באנו לעיר אראל ושם חגגנו יום ההולדת, ומשנת תרע"ז עד תר"פ, היא השנה האחרונה, חגגנוה בגולה ברוסטוב על נהר דאן.

סדר החגיגה: ביום י"ט אור לכ' לחדש מרחשוון אחר תפלת ערבית, הייתי נכנס לחדר כ"ק אדמו"ר הרה"ק, ועל פי ציווי הייתי סוגר את הדלת בעדנו בחדר שלפני חדרו של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, היו מוכנים הבגדי שבת קודש שלי והייתי לובשם, ונכנס לחדרו של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק.

והוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, יושב על כיסאו מלובש בבגדי שבת קודש ואחר הברכה בברכת מזל טוב, היה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק אומר מאמר דא"ח, כשעה ויותר. אחרי כן היה מבאר איזה עניינים מהמאמר שאמר, והיה מספר איזה סיפור. אחרי כן היינו לומדים עד שעה אחת עשרה לילה. ולמחרתו היה חוזר המאמר, והיה מספר סיפורים שונים, ותנאי עיקרי היה, אשר איש לא ידע מזה.

כאשר יום ההולדת חל בשבת קודש, היה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מקדים אמירת המאמר תיכף אחר הדלקת נרות, ואחרי כן הייתי נכנס לחדרו של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק לברכו בברכת מזל טוב ליום הולדתו, והוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק היה אומר ביאור על המאמר שאמר ברבים. בעת הסעודה היה מספר סיפורים שונים, ולמחר בהשכמה בשעה החמישית הייתי נכנס להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק והיה חוזר הביאור שאמר לי - ביחידות בליל שבת קודש - ובשעה השמינית בערך היה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק חוזר אותו המאמר שאמר ברבים, במוצאי שבת קודש הייתי נכנס להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק והיה מספר סיפורים

זרים. בליבו של כל יהודי נטוע, שמה שקיבל על-ידי יגיעה ומאמץ רב, ייתן לאיש זר לגמרי; ולא רק כדי להשביע את צרכיו בגשמיות, אלא גם לפתור את בעיותיו הנפשיות.

הנהגה כזו היא למעלה מהשכל: לתת לזולת מה שחסר לו - מבין גם השכל, דכיוון שחסר לו משהו, צריכים למלא זאת, שהרי רחמנות עליו.

ושתייה, בשר ויין וכו', וגם מטה⁷, ועד - כמסופר במדרש⁸ - שאברהם גם סידר (בשביל האורחים) בביתו סנהדרין, בכדי לענות על השאלות שעלו ללוחם להתעורר אצל האורחים.

התורה מספרת לנו כאן האופן שאברהם אבינו עסק בהכנסת אורחים: הוא לא הסתפק בנתינה לאורחים לחם, מלח ומים, שדי בהם כדי להשביע;

מושרש בליבו של כל יהודי, שמה שקיבל על-ידי יגיעה ומאמץ רב, ייתן לאיש זר לגמרי; ולא רק כדי להשביע את צרכיו בגשמיות, אלא גם לפתור את בעיותיו הנפשיות

אבל לתת לזולת מה שלא חסר לו, אלא רק לשם תענוג - הרי זה בא מצד מידה מיוחדת של טוב שנובעת מלמעלה מהשכל; שמצד מדת הטוב שלו משתדל שגם לזולת יהיה טוב.

ואם כן הוא בדברים גשמיים, הרי זה במידה יתירה בדברים רוחניים, כיוון שחסרון רוחני, חסרון בהנשמה - כואב הרבה יותר, וקשה יותר לתקנו מאשר חסרון בגוף.

ולכן הסדר אצל בני ישראל, שבכל מקום שאליו הגיעו - במדינה חופשית, או במקום שלוחצים אותם - לא התחשבו בשום דבר, אלא מיד יסדו ישיבות ותלמודי תורה¹⁰, והשתדלו להעמיד אותן באופן שיעניקו לא רק את המינימום הנדרש לתלמידים ותלמידות, אלא במלוא המידה, "יגדיל תורה ויאדיר"¹¹.

ד. ועתה תובן השייכות של "ויטע אשל גו" לעקידה:

כוח המסירות נפש אצל אברהם ויצחק לילך לעקידה, בהיותם "בארץ פלשתים ימים רבים", במדינה שלא לחצו ודחקו אותם, והיו חופשיים לגמרי - בא "מ"ויטע אשל", מהנהגתם באופן של חסד שלמעלה מטעם ודעת. ולכן גם בהיותם בזמן של מנוחה "ימים רבים" - הלכו לעקידה בשמחה.

אברהם אבינו לא הסתפק בנתינת המינימום, אלא נתן להם גם דברים של תענוג: פירות, יין, כל מיני מגדים, מטה, ואפילו גם סנהדרין להשיב על שאלותיהם, וכל זה נתן להם למרות שהיו אצלו אנשים זרים לגמרי.

ומזה צריך ללמוד כל יהודי: בליבו של כל אחד נטועה מדת הצדקה וגמילות חסדים. עליו לדעת שמידה זו, שיש לו בירושה מאברהם אבינו⁹, היא לא רק כדי לתת לזולת דברים הכי מוכרחים, אלא גם כדי לתת לו דברי תענוג; ולא רק במובן הגשמי, אלא גם לפתור את בעיותיו הנפשיות.

ג. עניין עשיית צדקה באופן האמור לעיל, לתת לא רק דברים של הכרח אלא גם להנותו בדברי תענוג, מושרש במיוחד אצל הורים בנוגע לילדיהם. כיוון שילדים הם חסרי אונים, מושרש בטבע ההורים לתת לילדיהם כל המצטרך להם (מבלי להתחשב אם הילדים ישלמו זאת אחר כך אם לאו). לא רק ההכרחיות שלהם; וכן בנוגע לחינוך, מחנכים ההורים את הילדים באופן שיתפתחו ויגדלו במלוא המידה, הן בגשם והן ברוח.

אצל בני ישראל, כמו אצל אברהם אבינו, קיים יחס זה לא רק לילדים שלהם, אלא גם לאנשים

(7) מדרש - הובא בבחי' שם (כא, לג).

(8) ב"ר פנ"ד, ו.

(9) יבמות עט, א.

(10) ראה יומא כח, ב.

(11) ישעי' מב, כא.

"ולא ירע לבבך בתתך לו"¹³ – ייתן הקב"ה שיקבלו בשמחה את הלימוד מהנהגת אברהם אבינו ויצחק, ליתן עבור הישיבות ביד פתוחה ורחבה ובשמחה, ואז יחזיר הקב"ה כמה פעמים ככה, לא רק בכסף אלא בכל המצטרך¹⁴.
[לפני התחלת השיחה, סיפר אחד מביקורו ברוסיה. ואמר כ"ק אדמו"ר:]

ה. זוהי גם הוראה לכל הדורות:
נדרשת מיהודים הנהגה של מסירת נפש, במיוחד בנוגע לחינוך הילדים – שכל מה שעמלו במשך שנים רבות, ימסרו עבור חינוך הבנים והבנות, לא רק שלהם, אלא גם של אחרים; ולתת להם לא רק דברים של הכרחיות, אלא מלוא המידה של יהדות, תורה ומצוות.

לתת לזולת מה שחסר לו – מבין גם השכל, אך לתת לזולת רק לשם תענוג – הרי זה בא מצד מידה מיוחדת של טוב שנובעת מלמעלה מהשכל

מה שצריכים לפרסם משם הוא – שמבלי הבט על הקשיים יש שם יהדות. ומזה מובן במכל שכן בנוגע למקומות שבהם ישנו חופש – עד כמה צריכים להשתדל בענייני יהדות, הן בשביל עצמם, והן כדי להשלים כל מה שבהכרח חסר שם. ברוסיה חיים שני מליון יהודים. ואם כן, צריכים כאן שני מליון יהודים שיעסקו עבור עצמם וגם כדי להשלים מה שבהכרח חסר שם.

(לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הק', אור ליום ו' עש"ק פ' וירא ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כד, עמ' 195-198, בלתי מוגה)

ואז גדל דור של מסירת נפש, שגם בהיותם במדינה חופשית מוכנים הם להקריב כל אשר להם, גם את חייהם, בשביל אמונה, תורה ומצוות, בשביל כל מה שקשור עם יהדות.

1. בשעה שהנהגה היא באופן האמור לעיל, אזי ישנה ההבטחה של הקב"ה שהשכר עבור התמיכה בישיבות, הגדלתן והעמקתן, יהיה לא רק "דולר תמורת דולר", אלא הקב"ה ישלם כמה פעמים ככה (כפי שמצינו באברהם אבינו, שהתחלה היתה עם ילד אחד, ומזה נעשה "והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים"¹²), לא רק בכסף – על זה מיותר לדבר – אלא גם בשאר עניינים: בריאות, אריכות ימים, ונחת מילדים.

(12) וירא כב, ז.

13) פ' ראה טו, יר"ד.
14) ראה תו"א בתחלתו (א, ב) שע"י הצדקה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", ונתבאר בלקו"ת לג"פ שם (אוה"ת בראשית (כרך 1) תתרכו, ב).

אדמו"ר הזקן אמר:
הפלא והחידוש בנסיון העקדה היה בזה שאברהם אבינו עשה זאת בזריזות נפלאה, להראות שמחתו וחפצו למלא רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו.
ואילו עצם ענין העקדה אינו נחשב לניסיון גדול כליכך לערך מעלת אברהם אבינו. ומה גם שדבר ה' דיבר בו, והרי קדושים רבים מסרו נפשם על קידוש ה' גם כי לא דיבר ה' במ...
(תניא, איגרת הקודש סי' כא)

ארדה נא ואראה (יה, כא)

ארדה נא: ...לסוף מעשיהם (רש"י)

אנשי סדום חטאו במעשיהם הרעים, אבל הקב"ה לא הסתפק בראיית המעשים כשהם לעצמם, אלא גם הסתכל ל"סוף מעשיהם" – האם יתחרטו ויחזרו בתשובה על מעשיהם הרעים, או שהם עתידים להישאר ברישעים.

(ספר המאמרים תש"ג, עמ' 88)

ויגש אברהם (יה, כג)

ויגש אברהם... לדבר קשות, ולפיוס ולתפילה (רש"י)

מידתו של אברהם היא אהבה וחסד. כיצד ייתכן אפוא שאברהם ידבר קשות, ובפרט כלפי הקב"ה, ובכך אף פתח תחילה!?

אלא כשאומרים שמידתו של אברהם היא אהבה וחסד, אין הכוונה (רק) שהיה החסד בטבעו, אלא (בעיקר) שעבד את ה' במידת החסד, לקיים את רצון ה'. ואולם כשבא לידו עניין של הצלת נפשות (כי כבר נגזרה הגזירה ונשלחו המלאכים להפוך את סדום), ולא היתה לפניו דרך אחרת אלא לתבוע מהקב"ה ולדבר עמו קשות, כדי לבטל את הגזירה – לא עשה אברהם שום חשבונות, ונכנס תיכף בכל התוקף הדרוש באותה שעה, אף אם הדבר היה בניגוד לטבעו.

נמצאנו למדים, שכשבא לאדם עניין הנוגע להצלת נפש מישראל, בגשמיות או ברוחניות, עליו להתעסק בזה בכל כוחו, ובכל האמצעים האפשריים, גם אם זה מנוגד לטבעו.

(לקוטי שיחות כרך י, עמ' 58-59)

כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה (כא, יב)

שמע בקולה: למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות (רש"י)

אף שבדרך כלל היה אברהם בדרגה נעלית יותר משרה (שהרי איש ואשה הם בדוגמת משפיע ומקבל), בכל זאת בנבואה היה טפל אליה.

נבואה ורוח הקודש תלויים במידת שייכותו של הצדיק לעולם. ומכיוון שאברהם היה מרום ומנותק לגמרי מהעולם, ולעומתו, שרה היתה שייכת לעולם, לפיכך בנבואה היה אברהם טפל לשרה.

זה גם ההסבר שהיו צדיקים גדולים שלא היתה להם רוח הקודש, ואילו צדיקים פחותי דרגה מהם, הייתה להם רוח הקודש.

הבדל זה, במידת שייכותם לעולם, בא לידי ביטוי גם ביחסם אל ישמעאל: אברהם אמר "לו ישמעאל יחיה לפניך" (כי הוא ראה את ישמעאל מצד דרגתו ובחינתו שלו, של אברהם). אך שרה אמרה "גרש האמה הזאת ואת בנה" (כי היא הכירה אותו כפי שהוא בעולם).

(ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי, חיישרה, דף יג)

אלוקות בכל מקום

השליחות: להביא את הגילוי דלעתיד לבוא

...וכפי שהיה בפועל בעבודתו של היהודי הראשון, אברהם אבינו, כפי שמביא רש"י שאברהם אמר "כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמים ולא אלוקי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ", ואחר כך "הרגלתי בפני הבריות", ונהיה "אלוקי השמים ואלוקי הארץ". עד שפעולתו של אברהם בעולם הייתה באופן של "ויקרא שם בשם הוי' אֵל עולם", כפי שחז"ל אומרים "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב כו", ש"למד לבריות לקרות בשם ה' אֵל עולם", שהכוונה היא (כפי שחסידות מבארת בארוכה) שלא רק "אֵל העולם", אלא "אֵל עולם", שאלקות ועולם הם דבר אחד, כביכול.

ובזה מתבטאת השליחות של כל יהודי, שיפעל את "ויקריא שם בשם ה' אֵל עולם", להפיץ אלקות בעולם, שכל באי עולם ידעו ש"מלא כל הארץ כבודו".

כאשר מבצעים עניין זה בפועל ומבצעים את השליחות, מביא הדבר לביאת המשיח בפשטות, מכיוון שבביאת המשיח יקוים "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' לעבדו שכם אחד", "והייתה להוי' המלוכה", זאת אומרת יהיה בגלוי העניין של "מלא כל הארץ כבודו" בין "כל באי עולם".

וכהוראת נשיא דורנו, שיש להיות "נרות להאיר", להאיר את העולם באור ואש של הניצוץ יחידה שבכל אחד ואחד, ולא באופן שנשאר במקומו ויש לו חלונות "שקופים אטומים", שממנו אורה יוצא לכל העולם, כולו, כפי שהיה בבית המקדש, אלא צריך הוא בפשטות להתרחק מד' אמותיו הפרטיות ולצאת לעולם, ושם לפרסם יהדות ואלקות.

ניצוץ של משיח יצית את חומות הגלות

תוכן עניין זה מפורש במדרש, ש"אחד מכם גולה לברבריא ואחד מכם גולה לסמטריא", וכמבואר בכמה מקומות שהכוונה היא בכדי לקיים שם את השליחות של הפצת היהדות וברור הניצוץ וגילוי אלקות במקום ההוא, עד לאופן של "ויקריא שם בשם ה' אֵל עולם", כנ"ל.

ובדורנו זה כולל הדבר במיוחד את עניין הפצת המעיינות חוצה, שזה (כללות העניין של גילוי פנימיות התורה) התחיל בכללות בזמן אשר נהיה "מצווה לגלות זאת החכמה", ועוד יותר – בזמן הבעל שם טוב כאשר התחיל עניין "יפוצו מעיינותיך חוצה", ועוד יותר עלידי אדמו"ר הזקן, ובפרט לאחר פעטערבורג, עד לזמן נשיא דורנו, שאמר שהשליחות של כל יהודי בדור זה היא להפיץ את המעיינות חוצה כפשוטו, חוצה שאין חוצה ממנו, עד לשבעים לשון, ואמר שלשם כך יש לצאת ממקומו (כולל – ממדרגתו) וללכת בכל המדינות ובכל המקומות שבעולם שיכול להגיע אליהם, ושם לקיים את השליחות של הפצת היהדות והפצת המעיינות.

ועלידי ההתנהגות בדרך של "נרות להאיר", ומגלים את הניצוץ בורא שביהודי, ובכל יהודי הוא ישנו – מביאים את ביטול הגלות, מכיוון שהניצוץ קטן של משיח שבכל אחד ואחד (בחי' יחידה שבנשמתו) יש בכוחו להצית את חומות הגלות. עד שמכלה אותם לגמרי, ואז בדרך ממילא מתגלה משיח (בחינת יחידה הכללית) שכבר לפני זה "הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים!"

(משיחת שמחת תורה התשמ"ו. לקוטי שיחות כרך כט, עמ' 364)

פרשת וירא

וירא אליו ה' (יח,א)

כשהיה אדמו"ר הרש"ב ילד קטן, נכנס פעם אחת אל זקנו, אדמו"ר הצמח צדק, בשבת פרשת וירא, והתחיל לבכות, באמרו: מדוע נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה? ענה הצמח צדק: כשיהודי, צדיק, בן תשעים ותשע שנה, מחליט שעליו למול את עצמו – ראוי וכדאי הוא שה' יתגלה אליו.

(היום יום ט' במרחשוון)

* * *

יש לשאול, הרי גם בפרשה הקודמת נאמר "וירא ה' אל אברם" (יב, ז. יא), ומדוע לא שאל הילד על אותו "וירא".

יש לומר, שה"וירא" שבפרשת לך-לך היה קשור במעלתו של אברהם אבינו, וברור שלא עלה על דעתו של הילד להשוות את עצמו לאברהם ולהקשות מדוע לא זכה למה שזכה אברהם. ואילו ה"וירא" שבפרשתנו לא היה מפני דרגתו הגעילית של אברהם, אלא מפני מידת חסדו של הקב"ה, כפירוש רש"י "לבקר את החולה", היינו עניין של גמילות חסדים. ומכאן שאלתו של הילד: מדוע אין הקב"ה גומל חסד גם עמו? על כך ענה הצמח צדק, שאמנם, ה"וירא" היה מפני חסדו של הקב"ה, אך בכל זאת צריכים להיות 'כלי', ואברהם זכה לכך בגלל החלטתו למול את עצמו.

(לקוטי שיחות כרך כ, עמ' 61)

* * *

סיפור זה מלמדנו, שאפילו אצל ילד קטן אפשר לעורר תשוקה לרוחניות ולאוקות, ועד לתשוקה נפלאה המביאה לידי בכי. וזאת – עלידי החינוך הראוי.

ואין סתירה מדברי הרמב"ם הידועים על דרך הלימוד עם ילד קטן, שיש לעוררו "בדברים שהם אהובים אצלו", כגון אגוזים. שכן אירוע זה גילה דרך חדשה ופתח 'צינור חדש', שיוכלו לחנך ילד שרוחניותו ואלוקותו הם "דברים שהם אהובים אצלו".

(לקוטי שיחות כרך כ, עמ' 66)

ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניו (יח,ה)

כיצד נתן אברהם לאורחיו בשר עם חלב? אלא אברהם אבינו הגיש לאורחים הן מאכלי חלב הן מאכלי בשר, לבחירתם. מובן שמי שאכל חלב לא אכל בשר, ולהפך. ומה שנתן להם שלושה לשונות, אף-על-פי שנתן גם חמאה וחלב, הוא כדי שתהיה הבחירה ביד כל אחד ואחד מאורחיו, אם לאכול מהחלב או מהבשר. זוהי הכנסת אורחים בהידור.

(לקוטי שיחות כרך ו, עמ' 150)

וישכם אברהם בבוקר (כג,ג)

וישכם: נזדרז למצווה (רש"י)

דבר בשם אומרו

אחד המאפיינים בתורת הרבי הם הציונים, מראי המקומות וההערות שצוינו בשפע ובעין טובה בשולי גיליון של כל שיחה ומאמר • הם לא נועדו להפגין ידע ובקיאיות אלא להעשיר את ידיעותיו של הלומד, לגרום לקוראים לעיין בעומק, ומטעמים נוספים • התייחסויותיו של הרבי למראי המקומות שבשיחות • ומהו טעם שינוי לשון הפסוקים שמצטטים בדיבור על פה? • רשימה ראשונה (מתוך שלוש)

הרחבת ההבנה

מטרת מראי המקומות וההערות ב(שולי) השיחות היא – שלא כדעת ההמון הסבורים שרוצים להפגין לומדות וכו', אלא שבעת הלימוד יוכלו לעיין במקורות המצויינים שעל-ידי זה תורחב ההבנה ויתווסף בהבנת העניין כו'. כך הסביר פעם הרבי – בשבת קודש פרשת ויחי תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א כרך א' עמ' 773). בפגישת 'יחידות' של הגאון הצדיק רבי פינחס מנחם אלטר, לימים האדמו"ר בעל 'פני מנחם' מגור, בשנת תשל"ט, אמר הרבי (בצל החכמה' עמ' 97):

רואים במציאות לא פעם – כאשר חסר מראה מקום גורם הדבר לחוסר בהבנת הדברים ואילו כשמעיינים במקור הרי "אותיות מאירות"... (הדברים אמנם לא התייחסו לשיחות הרבי, אלא לחיבורים תורניים בכלל, אך וודאי ניתן ללמוד מהם לנידון שלנו).

יעיינו במקורות ויחכימו

כך גם מתבטא הרבי בהתוועדות ש"פ ויצא ז'

עורך הוצאת קה"ת

"דבר בשם אומרו" – כמה בחינות וגדרים נאמרו בעניין זה בפוסקים ובספרי מוסר וחסידות. עצם הזכרת ואפילו ציון המקורות – אין בה רבותא כל-כך. אולם דומה שמאז התגלות תורת החסידות ועד לרבי לא נמצא מי שעשה זאת בהבלטה יתירה כל כך ובעקביות שכזו, כאשר בכל שיחה או מאמר מופיעים עשרות ציוני מקורות בתוספת הערות בשולי-הגיליון.

התחיל בכך רבינו כאשר ההדיר את מאמרי חמיו כב' קדושת אדמו"ר מוהרי"צ, וכן ליקט את מנהגי חב"ד, וכמו עוד מספרי חב"ד שהביאם לדפוס במסגרת תפקידו כ"עורך ראשי" של ספריית אוצר החסידים – "קרני הוד תורה" (כשבענוותנותו הרבה ציין רק "המו"ל"). עם עלותו לנשיאות חב"ד החל גם בהגהת שיחותיו ומאמריו שלו תוך ציון מקורות מדויק על כל רעיון ואמרה, ובמיוחד בכתיבת ה"מכתבים כלליים" שכתב כמנהיג ישראל "אל בני ובנות ישראל... ה' עליהם, יחיו". ברשימה זו והבאות אחריה נבחן את השיטתיות בציוני המקורות, כשהמסקנה ברורה: אין כאן הפגנת ידע או בקיאיות חלילה – אלא שיטה קבועה של ציונים, ואף גם ציונים שאינם ידועים.

סיבה מיוחדת, שהענין בו עוסקים מתחזק ומסתיע דוקא בנוסחא הבלתי שכיחא וידועה .. (ג) ועוד זאת שזהו מבהיר יותר את הענין, על-ידי ההודעה כמה דייק מחבר המאמר או כותב הספר.. וכשמביאים מאמר רז"ל בודאי ראוהו בספר וכו'. (ד) וכיון שדייק בעל המאמר בנוסחא בלתי רגילה ההגהה אינה תיקון, כי-אם להיפך. ומוסיף הרבי:

שכיוונתי בדיוק להביא הנוסחא בו מוזכר על-דבר המאכלים.

לא לתת פתח לתואנות

נסיים מאמר זה בנימוק נוסף שעולה מדברי הרבי: מראי מקומות יפחיתו את מספר אלה ש"תואנה הם מבקשים"... הדברים מופיעים במכתב של הרבי (מתאריך בין פורים קטן לפורים גדול תשל"ז) – שנדפס זה עתה באגרות-קודש כרך (לא):

כמה פעמים בקשתי אנ"ש שי (ובכלל) שכשמביאים פסוק, מחז"ל וכיו"ב – יראו מקום בפנים. והטעם מובן. ולדוגמא במכתב שלו זה:

(א) "כתוב בשו"ע, הלכה פסוקה "משנכנס אדר מרבין בשמחה" – ואינו, ולא ברמב"ם וראה נימוקי או"ח סתרפ"ו השקו"ט בזה. והוא בש"ס תענית כט,א.

(ב) "ידוע ג"כ מלכות בית דוד נמשחו בשמן במשחה, כמ"ש בנ"ך" – איפוא נמצא בנ"ך? והוא בש"ס ורמב"ם [כריתות ה,ב רמב"ם הל' כלי המקדש פ"א ה"ז].

בדומה לזה ציין הרבי בהזדמנות (מ'אוצר המלך' כרך א' עמ' 81):

...העירותי וכמה פעמים – שיש כמה שתואנה מבקשים, ולכן לעיין בפנים הל' [הלשון] וכיו"ב [וכיוצא בזה] קודם האמירה ברבים.

קודש תשל"ח כרך ב' עמ' 40) ציטט הרבי את הנאמר בפרשת שופטים כ,ח "ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו" אלא שבמקום "ולא ימס" אמר הרבי "ולא ירך". בעקבות תמיהה לפשר הדבר שעוררו כמה וכמה, הסביר הרבי בהתוועדות מוצאי שבת פרשת צו (שם עמ' 59-60) את פשר השינוי ונימק זאת בטעמים הבאים:

א. כשמצטטים פסוק מתורה-שבכתב, הרי (לפחות) מזמן לזמן יש מקום לשנות מלשון-הכתוב כדי שלא להיכנס לחשש שמא זה בכלל "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל-פה".

ב. הרי נאמר "אל תפתח פה כו'" לצד ההפכי – די, אפוא, להשתמש בלשון "ולא ירך את לבב אחיו כלבבו".

ג. מכיון ש[המדובר בשיחה היה] טרם הכניסה ל"קשרי המלחמה" – אין טעם להשתמש בלשון "ימס" ("ולא ימס"), ודי ב"ולא ירך את לבב אחיו כלבבו" שכן גם הוא עדיין במצב של "הירא ורך הלבב".

מדגיש כוונת ודיוק הכותב...

דוגמא נוספת היא, במכתב-כללי של הרבי מ"א ניסן תשי"ז (אגרות קודש כרך טו עמ' ל"ו) ציטט הרבי מאמר חז"ל "שהיו ישראל מצויינים שם בלבושם ומאכלם ולשונם". אחד האישים בארץ-הקודש שפרסם את תוכן המכתב, לא מצא את המקור, ולכן השמיט את המילה "ומאכלם".

בתגובה הסביר לו הרבי (שם עמ' קיז):

(א) תמיהני עליו, שהרי מובן, שדווקא כשמוצאים נוסחא אי [=בלתי] מצויה כלל – בטח יש לזה מקור בטוח.

(ב) הבאת נוסחא בלתי שכיחא בודאי יש לה

כסלו תשמ"ח (התוועדות תשמ"ח כרך ב' עמ' 567), כשאו אכן דובר אודות מראה מקום שהזכיר הרבי בדבריו בהתוועדות:
בהזכרת ציוני המראי מקומות כו'... אין הכוונה להראות בקיאות... אלא, הכוונה היא – שלאחרי ההתוועדות יעינו במקומות שבהם נתבארו ענינים אלו, ובאופן ש"תן לחכם ויחכם עוד" (משל ט, ט).

מיוסד על דברי... שקדמוני

במכתב נושא תאריך ז' שבט תשל"ו (פורסם לראשונה במדור זה בגיליון תשל"ב כ"ט תמוז תשס"ח) ומשם לאגרות קודש כרך לא), כותב הרבי בצורה ברורה וגלויה:
ידוע ונראה בעליל בלקו"ש [=בלקוטי שיחות] הנדפסים שמשדל הנני לייסד דברי על אלה שקדמוני ואומר זה "בשעת מעשה" (השיחה) – וגם בהשיחה [=הדנה] במצות עשה דמילה אמרתי דשקלו'וטרו [=נשאו ונתנו] בזה בכמה מקומות... וחלקם הוזכרו ב'שדי חמד'... תורה שלימה... כללים (צפנת פענח) דהרגצ'בי... ועוד... ימצא בספרים הנ"ל עוד שקדמוני (ועליהם יסדתי דברי). ועוד – שחולקים על סברא זו.

שיטה הפכית

לשם מה מציין הרבי לאותם שחולקים על סברתו? זאת ניתן ללמוד מהמענה הבא.
ב'הערות התמימים ואנ"ש' נ"י. גיליון ק (י"ד כסלו תשל"ט) עמ' יח הערה יו"ד (ומשם ב'ימי מלך' כרך ב' עמ' 803) פורסם מענה נוסף:
בהציונים ומראי מקומות כמה סוגים (וכוונות):
[א] כפשוטו – מקורו בפשטות;
[ב] להרחיב ולהעמיק הבנת הענין על ידי ציון למקום דשיטה הפכית, שממנו מובן פרט (או כלל) נוסף. ועוד.

לימוד דברים נוספים

על ה"תועלת הנוספת – שבגללה משתדלים לציין המראי מקומות ב'לקוטי שיחות", הסביר הרבי לגאון רבי פינחס הירשפרונג אב"ד

מונטריאל בשנת תשמ"ח ('והחי יתן אל לבו' עמ' 35; התוועדות תשמ"ח כרך ב' עמ' 558):
שגם מי שאינו מסכים עם תוכן הדברים שאמרתי בהשיחה, ילמד בינתיים את הענינים המובאים מהמראי מקומות – משנה, גמרא, מדרש, זהר, וגם מתורת החסידות, החל מספר התיניא.
וברוח זו התבטא גם בשיחת ש"פ שמיני תשל"ב (שיחות קודש תשל"ב כרך ב' עמ' 176):

העובדה שמציינים מראי מקומות אין מטרתה להפגין בקיאות, אלא שבשעה שמציינים מראי מקומות מעיינים בינתיים במקורות שצוינו וממילא לומדים ענינים נוספים בתורה.
ואז נוספת זכות למי שציין המראה מקום שעל ידו נלמד ענין נוסף בתורה, ומקיים אז "שנים אוחזין בטלית" כביאור הידוע של אדמו"ר הזקן...

בשביל אחד כדאי...

והדברים שנאמרו בעליפה כתב הרבי במענה מיוחד שפורסם (גם) ב'התקשרות' גליון תתקכ"ג עמ' 8:

המ"מ [המראי מקומות] – מעורר עכ"פ [על כל פנים] אחדים מהשומעים לראות בפנים, ובמילא לומדים דברים נוספים. ואפילו בשביל א[חד] כדאי הציון. וזהו גם א[חד] הטעמים שמרבים במ"מ [מראה מקומות] (ובמפתחות [=לספרים]) בזמן שנתרבה החושך וכו'.
וע"ד [ועל דרך] המבצעים [=עשרת מבצעי המצוות שנבחרו מכלל תרי"ג מצוות, בעת שנתרבה החושך, לעודד כמה וכמה מבני ישראל שיקיימו מצוות אלן].
נוסף על דעירובין כ"א ס"ע [סוף עמוד] ב. נד, ס"ע [סוף עמוד] ב' [=במקומות אלו הגמרא משבחת את מעלת ה'סימנים' לתורה 'מפתחות' ו'מראה מקומות'].

תוכן הדברים שהובאו לעיל נזכרו בתוספת מרובה על העיקר, בשיחה שהשמיע הרבי בהתוועדות של שבת קודש פרשת בראשית בשנת תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א כרך א' עמ' 270-272), ובה התייחס לצורך בציון מראי מקומות גם אלה הפשוטים וידועים לכל, וכה אמר: מציונו הנהגת גדולי ישראל שבעת דיבורם היו

חוזרים לפעמים על תוכנו של פסוק או מאמר רו"ל שלא כצורתו המדוייקת – ומהטעמים לכך:
א. שלענין המדובר היה נוגע תוכן הענין ולא הלשון [כשם שנוהג רש"י בציטוט פסוקים ומאמרי חז"ל בשינויים מן המקור כדי להתאימם לפירושו המיועד לפשוטו של מקרא].

ב. משום שלא תמיד היו המקורות תחת ידם. ולכן בשעה שמציינים מראי מקומות על אתר תועלת רבה היא לאומר או כותב התורה שאז – במיוחד כאשר הנושא מופיע במספר מקומות – ביכולתו לעיין במקור ולבחור במקור זה או שני הנצרך לו.
תועלת נוספת היא כאשר מעיינים במקורות המצויינים – ישנה אפשרות להעמיק יותר בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד".

וזאת בנוסף לעצם הענין שיהודי מעיין בפסוק (מתורה שבכתב) או מאמר חז"ל (בתורה שבעל-פה).

ועל אלה נוסף ענין חשוב בדומה למאמר חז"ל "עד שבחברון – בא להזכיר זכות אבות" – מעוררים זכות המשנה, הגמרא או הפסוק המצויינים ואומריהם.

ומצד ענין זה האחרון (זכות כו') חשוב לציין גם פסוקים ידועים כגון "בראשית א, א" – מקור הפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (נוסף על העדר כבוד כו' שיהיה באם ישמיטו).

למשוך אנשים ללמוד

נימוק נוסף מעניין השמיע הרבי בפני ה'פני מנחם' ('בצל החכמה' עמ' 79):

בזמנינו במיוחד יש לחפש את כל העצות כדי שיתווספו לומדים... עוד כמה יהודים שילמדו, ואפילו בשביל יהודי אחד בלבד... ומשום כך – (היו) ציוני מראי מקומות פועלים דבר גדול.
כלומר: ישנם כאלה [מהעולם המודרני?] ש"מקורות" בשולי העמוד גורמים להם לעיין בשיחה עצמה!...

נחזור לגבי מה שהזכיר הרבי בהתוועדות ש"פ בראשית תשמ"א על גדולי ישראל ששינו לפעמים מהכתוב, הנה דוגמאות לכך להלן.

דקדוק בתורה ולא בתפילה

כך קוראים אנו ב'ספר השיחות תורת שלום' עמוד 2:

ביום שמחת תורה תרנ"ב דיבר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו ע"ד ואמר: בשמחת תורה הוא התגלות יחידה שבנפש, מעין [=מה שיהיה] לעתיד [=לבוא] ש"לא ילמדו איש את רעהו". אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ביטא את המילה "ילמדו" בצירה למרות שבירמיהו לא, לג נאמר ילמדו – המ"ם בשוא.

בעל הקריאה ר' יצחק גרשון שנכח במקום הגיב כי נאמר "ילמדו". תגובתו של אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היתה באריכות:

אבי – אדמו"ר מהר"ש – היה בקי ב"מסלול" וב"צוהר התיבה" וכמובן בתנ"ך, וכשביטא את הפסוק "ויספו ענוים בה' שמחה" (ישעי' כט, יט) שם ויספו הסמ"ך בשו"א – הוא היה אומר "ויסופו ענוים בה' שמחה" כלומר במלא אופם. אף אני יודע כי כתוב "לא ילמדו" בשו"א, וברצוני לומר "לא ילמדו" בצירה.

וכן "ממעייני הישועה" (ישעי' יב, ג) שם היו"ד בשוא אך הרבי ביטא זאת בצירה. – וסיים כי דקדוק שייך לקריאת התורה ולא לתפילה.

ועוד נאמר ב'תורת שלום' עמ' 3:
בתפילת מנחה של אותו יום אמר הרבי מוהרש"ב "כנועם שיח סוד שרפי בראשית".

פסוק שלא כצורתו

במהלך התוועדות פורים תשכ"ה, עורך הרבי סיום מסכת מגילה והוא מצטט את הפסוק "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" אך בדבריו שינה מלשון הכתוב והוסיף תיבת "כל" שלא נאמרה בפסוק.

אחד הנוכחים העיר לרבי על כך והרבי הגיב (תורת מנחם כרך מג עמ' 16):

להערתו שאמרתי אל כל בני ישראל – גלאטיקער [=חלק יותר] בהענין ד"דברים שבכתב אי אתה רשאי כו" – ובפרט כשמצטטים פסוק שלם.

דוגמה נוספת: גם בפורים תשל"ח (שיחות